

ARAZ, ARAZ, XAN ARAZ!..

(ağı)

**ARAZ, ARAZ, XAN ARAZI
HAY VER BİZƏ, CAN ARAZI..
AĞRINI QOYUB GETDİ,
CANINA QIYAN ARAZ.**

Həyatın bitdiyi an ya insan sonsuz zamanın içərisində əriyir, unudulur, ya da öz yoxluğu ilə tanış-bilişlərdə, işığını, istisini çatdırdığı insanların qəlbində yaşamaqda davam edir. Zaman nə qədər amansız olsa da, bu itkini uzun müddət yaddaşlardan silə bilmir.

Hər bir İnsan dünyaya öz təyinatı ilə gəlir, missiyasını bacardığı kimi başa vurub dünyadan köçür. İnsan kimi ömür yaşayanlar insan kimi ölməyi də sürünə-sürünə gün keçirməkdən üstün tuturlar.

Şəxsiyyət və həqiqi mənada İnsan deyəndə nəzərimizdə dahilər canlanır. Lakin dahiliyin xüsusi biçimləri olduğu kimi, insanlığın da öz ölçüləri var. Və bu ölçülərə sığanlar dahilərlə müqayisədə sadə adamlar arasında daha çoxdur. İnsan təbiətin və torpağın yetirməsidir. Sonucda torpağa da qovuşur. Qoyunda boya-başa çatdığı obasını ana qucağı tək isti, həlim sayanlar, o məkənin hər daşını doğmalaşdıranlar, bütün ruhu ilə füsunkar mən-zərələrə bağlananlar, əslində, yer küresinin əsl sakinləridir. Torpağa bağlı adamlarda insani keyfiyyətlərin çox olmasının sirri, səbəbi varsa da, açarı yenə o torpaqdadı.

Zuivand mahalının Kələxan kəndində (Lerik rayonu) doğulub boya-başa çatan, üz-gözündən nur yağan **Araz Quliyevi** məhz doğma yurduna bağlayan vətən və el sevgisi idi. O, həyatda hər şeyi olduğu kimi görmək istəyirdi, təbiiliyi hər seydən üstün tuturdu. Allahın yaratdığı varlıqlara insan əli deyəndə özlüyündən çıxırdı. Əgər ulu əcdad gözlerini ilk

dəfə dünyaya açanda təbiətdəki füsunkarlığı görməsəydi, insanlarda gözəllik haqqında təsəvvür oyanmayacaqdı. Araz müəllimə görə, insanı hansı səbəbdənsə tam dəyişmək mümkün deyil. Kiminsə qanında saflıqdan, ləyaqətdən əsər-əlamət yoxdursa, onu necə dəyişmək olar? İçində yatan şeytan haçansa baş qaldırıb onun əsl mahiyyətini üzə çıxaracaq.

Nədənə, Allah yaxşı bəndələrini həmişə tez aparır. Bu qənaətlərdə bir az təsəlli var. Lakin insan ona verilən ömrü öz bildiyi tək, daha doğrusu, təbiətinə, ruhuna uyğun şəkildə yaşamalındır. Araz optimist adam idi. Heç nəyi faciəyə, dərde çevirmirdi. Xəstələndə, ayaq damarları işləməyəndə də nikbinliyini itirməmişdi. Qısa ömür payını kişi kimi yaşamış, heç kəsin qəlbinə dəyməmiş, günaha batmamışdı. Onun nə bəndə, nə də Tanrı qarşısında günahı vardı. Əlli yeddi illik həyatı qəlb sındırmadan yaşamaq çətin işdir. İstəsən də, istəməsən də birinin könlünü alanda başqasının qəlbinə az da olsa, qırmalısan. Amma Arazın qəribəliyi, bəlkə də, qeyri-adiliyi onda idi ki, arxasında söyüşə, qarğışa səbəb ola biləcək bir iş qoymamışdı. Canının ağrılarına səbəb Tanrının əbədi aləmə çağırış xəbərdarlığıydı. Qohum-əqrəbə müalicə olunmasını istəyirdi. Çox çək-çevirdən sonra əvvəl onu Bakıda, sonra Tehran və Moskvada ən məşhur həkimlərə göstərdilər. Təhlükəli məqamı aradan götürmək üçün əməliyyat aparmaq lazım gəlirdi. Araz uşaqlıqdan dava-dərmandan qaçırdı. Cərrah bıçağının altında uzanmağa razılıq vermirdi. Ağrılarla yaşamağı kəsilib-doğranmaqdan üstün tuturdu. Zahiren

Araz Quliyev

BU DÜNYA

Mərddən əsirgəyir
öz sərvətini,
Namərdə, xəsisə
mərddi bu dünya.
Zalıma məzlumdur,
məzluma zalım,
Yaman amansızdı,
sərti bu dünya.

Hər ayın, hər ilin durub
qəsdində,
Həm şərbət, həm zəhər
tutub dəsdində,
Milyonlar zər atır onun
üstündə,
Sonu görünməyən nərddi
bu dünya...

Dədə Bəhmən

xəstəliyini heç kimə hiss etdirməyə də, günü-gündən halı pisləşirdi. Rusiyanın ən məşhur təbiblərinin konsiliumundan sonra bildirildi ki, ayağı topuğundan yuxarı kəsilməlidir. Ancaq bu halda Araz bir ömür də yaşaya bilər. Acı həqiqəti özü bilsə də, qəbul etmədi, Allahın hüsuruna yarandığı formada getməyi üstün tutdu...

**ARAZ NİYƏ GƏLMƏDİ,
AĞRISI ÜZÜLMƏDİ.
SEVİNC PAYI TÜKƏNDİ,
HEÇ ÜZÜMÜZ GÜLMƏDİ.**

İslədiyi pedaqoji kollektivdə və elmi ictimaiyyətdə nüfuz sahibi olan Elman Quliyev Moskvada qardaşının çarpayısı qarşısında 20 günə yaxın yuxusuz gecələr keçirdi. Bayırdakı şaxta, qar qəlbinə tamam soyuqluq gətirsə də, Arazı dilə tutmağa çalışdı. O, ata əvəzi böyük qardaşının yolunda canını qurban verməyə hazır dayansa da, aciz vəziyyətə düşmüşdü. Elə hey qısıla-qısıla:

- Əməliyyata razılıq ver, qardaş... - deyirdi.
- Mən torpağa iki ayağımı bərk basmasam, yaşayammaram.

Elman müəllim qəhərdən boğulsa da, gözlərindən axan yaş silib yənə Arazı dilə tutmağa cəhd göstərdi. Amma... Xalq mahnılarına vurğun olan böyük qardaşının "Hil olum boynuna" və «Qəmərım»i zümzümə etməsi onun qəlbinə bir az da dağladı. Sonra... bir də yalvardı. Bir də... Hər dəfə əməliyyatdan söz salanda Araz gülümsünüb sevdii xalq mahnılarından birini oxuyurdu. Həkimlərdən biri deyəndə ki, «qardaşı kimi məsuliyyəti üzərinə götürüb sənədi imzala, narkoz verib əməliyyata başlayaq, sonra gec olacaq» - Elmanın kövrək qəlbi paramparça oldu. Uzun gecəni səhərədək düşünüb-daşındı, içində qovruldu. «Yox», - dedi ürəyində, - «Arazın üzünə baxa bilmərəm, o, özü razılıq verməsə, bağı çatlar. O halda bir gün də yaşamaz».

Nəhayət, son dəfə xahiş etmək istədi:

- Qardaş, bəlkə... - Sözüünün dalını gətirə bilmədi. Araz sanki onun ürəyini oxudu, son sözünü qətiyyətlə

dedi:

- Dünyada Araz kimi yaşamışam. Ayağımı kəssələr, başqa adam olaram. Mən özüm kimi qalmaq istəyirəm, qardaş. Bu işi etsən, mən səni bağışlamaram, Allah da məni...

Dünyanı daraldan dərđ gələndə dağlardan ağır olur. Araz yer üzündə iki ayaq üstə möhkəm durmaq üçün ömür payını qurban verdi.

**DAĞLARA QAR DÜŞDÜMÜ?
XOŞ GÜNLƏR ÖTÜŞDÜMÜ?
ARAZSIZ QALDI OBA,
TANRI BİZDƏN KÜSDÜMÜ?**

Araz həyatda yüzlərlə dost, sırdaş qoyub getdi. Hələ üç il əvvəl Ə.Sərəstan onun yüksək insani keyfiyyətləri haqqında yazmışdı:

**Bir elin, tayfanın sənsən pənəhi,
Açılan səhəri, gələn sabəhi.
Kimsənin üstündə varsa günəhi,
Kömək eyləyərsən duyub Allahı.
Əməlin əvəzsiz qalmaz, dayoğlu.
Sən başqa xilqətsən,
Araz dayoğlu!..**

Qismət elə gətirdi ki, Arazın ruhu Moskvada uçdu... O, indi dünyanın neçə-neçə ölkəsini gəzəcək, Xəzəri, Kürü, Arazı arxada qoyacaq, doğmalarının ocağını var-gəl edəcək, "əl ağacı ilə yox, qoşa, sağlam ayaqla"... Və bu ilin axır çərşənbəsi günü Kələxandakı ata-baba mənzilinə qədəm basacaq. Araz həmişə hamıya yaxşılıq edib. Üzümüzə gələn Novruzda tonqal başına toplaşan qohumlar, tanışlar elə etməlidirlər ki, onun ruhu ağrılarını bu dünyada qoyduğundan peşmançılıq çəkməsin.

Allah sizə səbr versin, ana!

Dağı çiyinə götürsən də, qardaşım Elman, əyilmə, qəddini düzəlt! Arazın varlığını unutmamaq üçün özünü qayıdın. Unutmayın ki, bu, ulu Tanrının verdiyi qismətdir. Ona görə də onu Moskvadan gətirən teyyarə vaxtından 15 dəqiqə tez yerə enmişdi. Gecə olmasına baxmayaraq, Bakıda cənazəni qarşılayanların sayı-hesabı yox idi. Torpağa tapşırıldığı gün doğma kəndinin ağ qar örtüyü üzərinə birdən-birə göydən isti yağış yağma-

sı da Allahın möcüzəsiydi. Arazın yoluna su səpilirdi. İnsan axınının səngiməməsi təsəllidən çox onun əməllərinə verilən qiymət idi.

İndi Araz həyatda yoxdur... İllər öteçək, zaman axarından qalmaq. Və Araz həmişə xeyirxah əməlləri ilə xoş xatirələrdə yaşayacaq.

**Qalalar darmadağın,
sərbaz ölüb, səngəri boş.
Dünyanın yox vəfası,
xan Arazımın yeri boş...**

**Yox, Arazın yeri boş qalmadı.
Ən böyük təsəlli odur ki, Arazın
sönməyən ocağı var. Böyük
nəslə, qardaş-bacısı, davamçıları -
ağıllı övladları daim onun
gerçəkləşməyən arzularına çir-
raq tutacaqlar.**

Ramazan Qafarlı

**Dağlar dağımdı
mənim,
Qəm oylağımdı
mənim.
Ay aman,
Araz getdi,
Axır çağımdı
mənim.**

